

ICOMOS

VĒSTURISKU KOKA BŪVJU SAGLABĀŠANAS PRINCIPI (1999)

Pieņemti ICOMOS 12.generālasamblejā Mehiko 1999.gada oktobrī

Šī dokumenta mērķis ir noteikt universāli izmantojamus pamatprincipus un praksi vēsturisku koka būvju aizsardzībai un saglabāšanai, ņemot vērā to kultūrvēsturisko vērtību. Ar vēsturiskām koka būvēm tiek saprastas visa veida ēkas vai konstrukcijas, kas pilnībā vai daļēji būvētas no koka un kurām piemīt kultūrvēsturiska vērtība vai arī tās veido daļu no vēsturiskas vietas.

Principi, lai saglabātu šādas būves:

- atzīt visu periodu koka būvju nozīmību kā pasaules kultūras mantojuma daļu;
- ņemt vērā vēsturisku koka būvju lielo daudzveidību;
- ņemt vērā koka sugas un kvalitāti, kas izmantotas to būvniecībā;
- atzīt pilnībā vai daļēji no koka celtu būvju trauslumu, materiālam novecojot un bojājoties vides un klimatisko apstākļu dēļ, ko izraisa mitrums, gaisma, sēņu un kukaiņu apdraudējums, nodilums, ugunsnelaimes un citi nelaimes gadījumi;
- atzīt pieaugošo vēsturisko koka būvju izzušanu to ievainojamības, neizmantošanas dēļ, kā arī izzūdot prasmēm un tradicionālajām zināšanām projektēšanā un būvniecības tehnoloģijā;
- ņemt vērā daudzveidīgos pasākumus un kopšanas līdzekļus, ko pieprasa šī kultūras mantojuma resursa saglabāšana un konservācija;
- atzīmēt Venēcijas hartu, Burras hartu un citas saistītas UNESCO un ICOMOS doktrīnas, un censties piemērot šos vispārīgos principus vēsturisko koka būvju aizsardzībā un saglabāšanā.

Un sniedz sekojošas rekomendācijas:

PĀRBAUDE, IZPĒTE UN DOKUMENTĒŠANA

1. Būves un tās daļu stāvoklim jābūt rūpīgi izpētītam pirms jebkādas iejaukšanās, kā arī jābūt izpētītiem materiāliem, kas tika izmantoti to kopšanā, atbilstoši Venēcijas hartas 16.punktam un ICOMOS Pieminekļu, ēku grupu un ievērojamu vietu dokumentēšanas principiem. Visai noderīgai dokumentācijai, ieskaitot raksturīgākos paraugus neiederīgiem materiāliem vai no būves aizvāktiem elementiem, un informācijai par atbilstošām tradicionālām prasmēm un tehnoloģijām, ir jābūt apkopotai, uzskaitītai, rūpīgi uzglabātai un attiecīgi pieejamai. Dokumentācijai ir jāapraksta arī īpaši iemesli materiālu un metožu izvēlei saglabāšanas darbiem.

2. Pirms katras iejaukšanās ir jāveic padziļināta un rūpīga esošā stāvokļa, nolietojuma un koka būves konstruktīvo bojājumu diagnostika. Diagnostikai jābalstās dokumentāros pierādījumos, fiziskā apsekošanā un analīzē, un, ja nepieciešams, fiziskā stāvokļa mērījumos un nedestruktīvās pārbaudēs. Nelieliem remontdarbiem un ārkārtas pasākumiem tas nav nepieciešams.

UZRAUDZĪBA UN UZTURĒŠANA

3. Saskaņota regulāras uzraudzības un uzturēšanas stratēģija ir būtiska vēsturisku koka būvju un to kultūrvēsturiskās vērtības aizsardzībā.

IEJAUKŠANĀS

4. Saglabāšanas un konservācijas primārais mērķis ir uzturēt kultūras mantojuma vēsturisko autentiskumu un integritāti. Tādējādi jebkura iejaukšanās jābalsta rūpīgā izpētē un izvērtējumā. Problēmas jāatrisina atbilstoši apstākļiem un vajadzībām, respektējot estētiskās un vēsturiskās vērtības un vēsturiskās būves vai vietas fizisko integritāti.

5. Jebkurai piedāvātai iejaukšanās darbībai vispirms:

- a) jāizmanto tradicionāli līdzekļi;
 - b) jābūt atgriezeniskiem, ja tas tehniski ir iespējams; vai
 - c) vismaz nekaitētu vai nekavētu saglabāšanas darbus nākotnē, kad vien tie kļūtu nepieciešami; un
 - d) neliktu šķēršļus iespējai vēlāk piekļūt liecībām, kas slēpjas būves struktūrā.
- 6.** Ideāla ir pēc iespējas mazāka iejaukšanās vēsturiskas koka būves struktūrā. Īpašos apstākļos minimāla iejaukšanās var nozīmēt to, ka saglabāšana un konservācija pieprasa pilnīgu vai daļēju demontāžu un sekojoši atkalapvienošanu, lai dotu iespēju atjaunot koka būvi.
- 7.** Iejaukšanās gadījumā vēsturiskā būve jāuztver kā veselums; visi materiāli, ieskaitot konstruktīvos elementus, ailu aizpildījumu, apšuvumu, jumtus, grīdas, durvis, logus u.c. ir vienādi nozīmīgi. Principā, pēc iespējas ir jāizmanto esošais materiāls. Aizsardzībai jāietver arī virsmas apdare kā apmetums, krāsa, apšuvums, tapetes u.c. Ja nepieciešams atjaunot vai aizstāt virsmas apdari, pēc iespējas precīzāk jāatdarina oriģinālie materiāli, tehnoloģijas un faktūra.
- 8.** Restaurācijas mērķis ir saglabāt vēsturisko būvi un tās noturību, kā arī atklāt tās kultūrvēsturiskās vērtības, uzlabojot vēsturiskās integritātes skaidrību, sākotnējo stāvokli un arhitektūru, cik to pieļauj pieejamās liecības vēsturiskos materiālos, kā noteikts Venēcijas hartas 9.-13.punktā. Demontētiem elementiem un citām vēsturiskās būves daļām jābūt uzskaitītām, un raksturīgākie paraugi jāuzglabā pastāvīgā glabātavā kā daļa no dokumentācijas.

REMONTS UN AIZVIETOŠANA

9. Vēsturiskas būves atjaunošanā koks var tikt aizvietots, ņemot vērā attiecīgās vēsturiskās un estētiskās vērtības, un tur, kur tā ir piemērotākā atbilde uz vajadzību aizvietot nodilušu vai bojātu elementu vai tā daļu, vai arī sekojot restaurācijas prasībām. Jauniem elementiem vai to daļām ir jābūt izgatavotiem no tādas pašas sugas koka ar tādu pašu, vai, ja pieļaujams, augstāku šķiru nekā aizvietojamam elementam. Kur iespējams, kokam jāpiemīt tādām pašām dabiskajām īpašībām. Aizvietojamā koka mitruma līmenim un citiem fiziskajiem raksturlielumiem jābūt saderīgiem ar esošo būvi.

Amatprasmēm un būvniecības tehnoloģijai, tai skaitā apstrādes instrumentiem un iekārtām, cik iespējams, jāatbilst tām, kas lietotas oriģināli. Vajadzības gadījumā ir jāizgatavo naglu un citu sekundāru elementu kopijas. Ja kāds būvelements tiek aizvietots un, ja to pieļauj attiecīgās būves prasības, tad pievienotās tradicionālo būvgaldniecības izstrādājumu daļas jālieto tā, lai savienotu jauno un esošo daļu.

10. Jaunajiem elementiem vai to daļām jābūt nolasāmiem no esošajiem elementiem. Dabiskā nodiluma vai deformācijas kopēšana aizvietotajos elementos vai daļās nav vēlama. Atbilstošas tradicionālās un pārbaudītas modernās metodes var tikt lietotas, lai saskaņotu veco un jauno krāsojumu ar nosacījumu, ka tas nebojās vai nedegradēs koka elementa virsmu.

11. Jaunie elementi vai to daļas ir diskreti jāiezīmē, iegravējot vai iededzinot zīmi kokā, vai ar citu metodi, lai vēlāk būtu iespēja tos identificēt.

VĒSTURISKIE MEŽU REZERVĀTI

12. Jāveicina mežu vai kokaudžu rezervātu izveidošana un aizsardzība, kur būtu iespēja iegūt piemērotu kokmateriālu vēsturisko koka būvju saglabāšanai un atjaunošanai. Institūcijām, kas ir atbildīgas par vēsturisko būvju un vietu saglabāšanu un konservāciju, jāizveido vai jāveicina šādiem darbiem piemērota kokmateriāla krātuvju izveidošana.

MŪSDIENU MATERIĀLI UN TEHNOLOĢIJAS

13. Mūsdienu materiāli, kā epoksīdsveķi, un tehnoloģijas, kā konstruktīvi tērauda pastiprinājumi, jāizvēlas un jālieto īpaši piesardzīgi, un tikai gadījumos, kad materiālu un būvniecības tehnoloģijas

ilgtspēja un konstruktīvā uzvedība ir pietiekami pārbaudīta pietiekami ilgā laikā periodā. Tādas iekārtas kā apkure un ugunsdrošības sistēmas jāierīko, respektējot būves vai vietas vēsturisko un estētisko vērtību.

14. Ķīmisko konservantu lietošanai ir jābūt rūpīgi kontrolētai un uzraudzītai, un jālieto tikai gadījumos, kur ieguvums ir garantēts, un kur sabiedriskā vai vides drošība netiek ietekmēta, kā arī veiksmes iespējamība ilgākā laikā ir droši zināma.

IZGLĪTĪBA UN APMĀCĪBA

15. Ar kultūrvēsturisko nozīmi saistītu vēsturisku koka būvju vērtību reģenerācija caur izglītības programmām ir būtisks ilgtspējīgas saglabāšanas un attīstības politikas priekšnoteikums. Jāveicina apmācības programmu vēsturisku koka būvju aizsardzībā, saglabāšanā un konservācijā izveidošana un tālāka attīstība.

Šādām apmācībām ir jābūt balstītām uz visaptverošu stratēģiju, kas integrē ilgtspējīgas ražošanas un patēriņa vajadzības, un ietver programmas vietējā, nacionālā, reģionālā un starptautiskā līmenī. Programmām jābūt orientētām uz visām attiecīgajām profesijām un arodiem, kas iesaistīti saglabāšanas darbā, īpaši, arhitektiem, restauratoriem, inženieriem, amatniekiem un vietu pārvaldniekiem.